

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

PRODUCTION RESERVES' ACCOUNTING AND ANALYTICAL MANAGEMENT PROVISION OF THE AGRARIAN ENTERPRISES

У статті узагальнено підходи до обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами аграрних товариств. Виробничі ресурси є основною частиною собівартості сільськогосподарської продукції будь-якого виробничого підприємства, і вони є незамінною складовою частиною його активів. Від того, наскільки чітко та правильно організовано облік, контроль та аналіз виробничих запасів, залежить точність визначення прибутку підприємства, а також збереження самих матеріальних ресурсів. Вирішення проблем ефективного управління виробничими запасами аграрного товариства неможливо здійснити без повного оцінювання їх наявності, оптимальної кількості та ефективності використання, що потребує ефективних методик аналізу, тому дослідження та запровадження основних напрямів підвищення ефективності господарської діяльності агроформувань передбачають удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами, що забезпечить керівників господарств необхідною інформацією задля прийняття виважених управлінських рішень, чим обумовлена доцільність їх подальших наукових досліджень.

Ключові слова: облік, аналіз, контроль, виробничі запаси, управління, стратегія, звітність.

В статье обобщены подходы к учетно-аналитическому обеспечению управления

производственными запасами аграрных обществ. Производственные ресурсы являются основной частью себестоимости сельскохозяйственной продукции любого производственного предприятия, и они являются незаменимой составляющей его активов. От того, насколько четко и правильно организованы учет, контроль и анализ производственных запасов, зависит точность определения прибыли предприятия, а также сохранение самых материальных ресурсов. Решение проблем эффективного управления производственными запасами аграрного общества невозможно осуществить без полного оценивания их наличия, оптимального количества и эффективности использования, что требует эффективных методик анализа, поэтому исследование и внедрение основных направлений повышения эффективности хозяйственной деятельности агроформирований предусматривают совершенствование учетно-аналитического обеспечения управления производственными запасами, что обеспечит руководителей хозяйств необходимой информацией с целью принятия взвешенных управленческих решений, чем обусловлена целесообразность их дальнейших научных исследований.

Ключевые слова: учет, анализ, контроль, производственные запасы, управление, стратегия, отчетность.

УДК 657.631.162:349

<https://doi.org/10.32843/infrastruct42-62>

Полищук О.М.

к.е.н., старший викладач кафедри обліку і оподаткування Уманський національний університет садівництва

Polishchuk Oleh

Uman National University of Horticulture

The article summarizes approaches to accounting and analytical support of agricultural companies' inventory management. Production reserves are a major part of the production cost of any manufacturing enterprise and are an indispensable component of its assets. How accurately and correctly their accounting and analysis will be organized, depends on the accuracy of determining the enterprise' profit and, equally important, the conservation of the stocks themselves. In the current management conditions, rapid and productive of agricultural enterprises' development the growth of their production potential requires the creation of a qualitatively material resources management' new system and, first of all, production stocks. The agricultural enterprises' efficiency depends, primarily, on the management quality and the ability to increase their own production volumes. The main condition for fulfilling the tasks of increasing the volume of agricultural production, reducing its cost, increasing the profitability of the economy and profit is timely and complete provision of the enterprise with raw materials and materials of the required quality, quantity and assortment, which represent the objects of labor and are included into the value of newly created products. The solution of the efficient development problem and growth of the agricultural enterprises' production potential requires the creation of a production management system, which should be based on the formation of production stocks' information. Research on the issues of effective of agricultural enterprises' management cannot be carried out without a full assessment of their availability and efficiency, which in its turn requires efficient analysis methods. Therefore, the development and implementation of the main directions of improving the efficiency of enterprises' economic activity, involves the improvement of accounting and analytical support for inventory management, which will provide farms' manager with necessary information to make informed management decisions, which makes the necessity of their further scientific research.

Key words: accounting, analysis, control, inventories, management, strategy, reporting.

Постановка проблеми. Ключовим завданням господарської діяльності будь-якого аграрного підприємства є оптимізація його виробничої програми, яка має на меті збільшити прибуток або досягти позитивних економічних результатів. Перехід до ринкових відносин вимагає від агроформувань застосування сучасних методів управління господарською діяльністю. Внаслідок цього виникає постійна потреба запровадження принципово нових та вдосконалення наявних підходів до управління матеріальними ресурсами, що є одними з базових складових частин виробничого

процесу у сільському господарстві. У зростанні рівня ефективності їх використання в господарстві важливу роль насамперед відіграє чітка та правильна організація облікового процесу як інформаційної бази для прийняття виважених управлінських рішень.

Процес реорганізації національної системи бухгалтерського обліку з поєднанням міжнародних та національних стандартів спричинив суттєві зміни в теоретичних та практичних аспектах обліку матеріальних ресурсів сільськогосподарських товариств. Під час вибору облікової політики щодо

цього об'єкта агроформування мали місце численні можливості.

Раціональне та оптимальне використання виробничих ресурсів є основою ефективного функціонування підприємств на ринку сільськогосподарської продукції. Стрімкі економічні перетворення, політична невизначеність, високий рівень конкуренції, незабезпеченість матеріальними, фінансовими та трудовими ресурсами викликають необхідність пошуку сучасно нових підходів до управління товарно-матеріальними цінностями.

Вдосконалення системи управління виробничими ресурсами, зокрема матеріалами, сировиною, комплектуючими виробами, напівфабрикатами, з яких або за допомогою яких здійснюється процес виробництва сільськогосподарської продукції, є важливим підґрунтям підвищення рівня ефективності функціонування аграрних товариств.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що раціональне та оптимальне використання матеріальних запасів приведе до скорочення затрат, зниження собівартості сільськогосподарської продукції, а також підвищення рівня рентабельності та фінансового становища вітчизняних аграрних товариств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Великий внесок у розроблення теоретичних основ і методологічних підходів до проблем обліку, контролю та аналізу використання запасів здійснили провідні вчені-економісти, зокрема О.М. Бунда, Л.В. Бурдейна, Л.М. Васільєва, Т.А. Демченко, А.Г. Іванченко, І.Я. Максименко, В.А. Кононенко, А.І. Соколенко, О.А. Подолянчук, Л.А. Чвертко.

Незважаючи на те, що вдосконалення обліку виробничих запасів підприємств стало об'єктом дослідження багатьох науковців, недостатньо уваги приділено проблемам інформаційного забезпечення обліку, аудиту, аналізу та ефективності використання матеріальних ресурсів господарств. Отже, сьогодні актуальним для більшості аграрних товариств, що потребує наукових досліджень у подальшому, є вирішення проблемних та суперечливих аспектів обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення передумов, теоретичне й практичне дослідження обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами господарств й чітка та раціональна організація облікової роботи в сільськогосподарських формуваннях шляхом теоретичного осмислення та практичного вирішення проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний розвиток будь-якого аграрного товариства недоцільний без вирощування ним конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції та подальшого її збуту на внутрішньому й зовніш-

ньому ринках. Задовольняти потреби споживачів та здійснювати процес виробництва сільськогосподарської продукції неможливо без застосування матеріальних ресурсів, адже вони є найважливішою складовою частиною активів кожного господарства [5, с. 49].

В результаті своєї господарської діяльності кожне аграрне товариство використовує різні матеріальні ресурси, називаючи їх виробничими запасами. Проте способи визначити сутність цього поняття під час їх багаторівневого дослідження не дали одностайних відповідей. Більшість учених під терміном «виробничі запаси» розуміє активи підприємств, котрі використовуються для виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг [10, с. 90].

О.М. Бунда та Н.М. Войналович стверджують, що від правильності вибору методу оцінювання запасів залежить об'єктивність інформації про отриманий господарством прибуток, тому що неправильно вибраний метод списання матеріальних цінностей в умовах збільшення чи зменшення ринкових цін на ті чи інші запаси може привести до завищення або заниження оподаткованого прибутку підприємств [1, с. 112].

Ми повністю погоджуємося з цією думкою, адже правильно підібраний метод оцінювання матеріальних ресурсів під час їх використання впливає на собівартість агропродукції, ціну, розмір прибутку та кінцевий фінансовий результат.

Як зазначають у своїх працях Л.М. Васільєва та А.І. Соколенко, система процесу управління запасами на сучасних підприємствах базується на формуванні їх обсягу та складу, що має здійснюватися на оптимальній основі. Таким чином, управління матеріальними ресурсами є комплексом заходів. Ефективність цього управління забезпечується шляхом вжиття спеціальних фінансових заходів управління запасами. Вони включають аналіз динаміки, розміру, складу й оборотності запасів, визначення потреби в запасах товарно-матеріальних цінностей, розрахунок необхідної кількості фінансових ресурсів та зменшення поточних витрат за зберігання запасів [3, с. 624].

А.М. Герасимович вважає, що важливу роль відіграють різні аспекти оптимального споживання ресурсів. Вирішення цієї проблеми вимагає від системи управління сучасних підходів до організації внутрішніх потоків інформації про рух запасів. За таких умов потрібна більш чітка, гнучка, оперативна та надійна контрольно-облікова система, що стала би фундаментом оновленого управління матеріальним забезпеченням [4, с. 14].

В сучасному економічному просторі ефективність діяльності будь-якого агроформування залежить від його здатності правильно оцінити поточну ситуацію на ринку та вчасно на неї відреагувати. Це стає можливим за умови наявності накопиченої

та відповідним чином згрупованої бухгалтерської інформації про господарські процеси, що відбуваються, їх обсяги та характер, наявність чи відсутність необхідних видів матеріальних ресурсів, порядок їх списання, а також про формування доходів, витрат та кінцевих фінансових результатів.

Водночас залишаються невирішеними проблемами вдосконалення документів з обліку матеріальних ресурсів, досить актуальною постає проблема автоматизації їх обліку. Вирішення цих завдань полягає в розробленні конкретних напрямів та рекомендацій з удосконалення обліку виробничих запасів, методики проведення аналізу їх ефективного використання, а також посиленні контрольної та інформаційної функцій обліку в управлінні виробничим процесом. Доцільно також застосовувати сучасні методи попереднього й поточного контролю дотримання лімітів використання запасів і матеріальних ресурсів.

Спираючись на вищевикладене, вважаємо, що процесу оптимізації обліку матеріальних ресурсів, а також поліпшенню їх корисного використання має сприяти не тільки якісно складена документація, але й налагоджений виробничий процес, тому для подальшого розвитку обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами пропонуємо розроблений економічний механізм (рис. 1).

Запропонований механізм удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами може стати важливою складовою частиною успішної реалізації виробничого процесу. Так, зазначимо, що спрощення оформлення операцій, пов'язаних з переміщенням виробничих запасів, дасть змогу прослідкувати за ретельним і своєчасним проведенням інвентаризації та вдосконалити методологію облікового процесу, що вплине на будівництво складських приміщень у достатній кількості, а також визначити оптимальну потребу у виробничих запасах та їх раціональне використання.

Систему обліку виробничих запасів можна значно поліпшити шляхом удосконалення процесу документування, більш ширшого використання накопичувальних документів.

Для того щоби звести до мінімуму кількість порушень та арифметичних помилок під час використання запасів, які підлягають обліковій реєстрації, бажано розробити детальні інструкції конкретним працівникам про чіткий порядок і терміни реєстрації облікових даних, а також використовувати систему заохочень чи покарань за виконання своїх безпосередньо прямих обов'язків. Чітке вжиття проведених контрольних заходів (інвентаризації, ревізії, звірки) знижує ризик неефективної системи збирання та реєстрації оперативної інформації.

Рис. 1. Економічний механізм удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами

Задля підвищення рівня організації та ведення обліку запасів доцільно сільськогосподарським підприємствам виконати певні кроки, які приведуть до порядку в обліку запасів (рис. 2).

1) Присвоєння відповідного коду кожному матеріальному ресурсу допоможе знайти та розпізнати будь-який об'єкт серед багатьох інших.

2) Слід перейти до обліку на підставі кодів, а не найменувань вже після того, як усі виробничі запаси класифіковані й кодовані, тобто код товару обов'язково має відображатись у прибуткових і витратних документах, картках складського обліку та аналітичних облікових документах. Оскільки працівники складських приміщень керуватимуться кодуванням, зведуться до мінімуму помилки в ідентифікації запасів.

3) За сучасних умов господарювання рух документів між різними службами на підприємстві доцільно впорядкувати за допомогою організації системи документообігу. Ми погоджуємося з твердженнями теоретиків та практиків, які зазначають, що на стадії первинного обліку матеріальних ресурсів потрібно так організувати облікову роботу, щоби мінімізувати витрати часу на виконання робіт, а також прискорити рух первинних документів з обліку запасів у бухгалтерію підприємства. Можна виділити такі напрями вдосконалення документообігу, як використання документів, де наперед заповнені постійні реквізити та широке застосування комп'ютерних програм; скорочення кількості документів, які випускаються та обробляються, в результаті застосування накопичувальних документів; раціоналізація документообігу шляхом скорочення кількості осіб, які беруть участь у складанні документів; ліквідація некорисної документації; попереднє планування документообігу.

4) Передостаннім кроком, без якого всі попередні заходи можуть бути малоефективними, є постійна інвентаризація матеріальних залишків, оскільки навіть найпередовіші наукові технології, будь-які правила та інструкції не дадуть ефекту, якщо на підприємстві буде відсутній контроль за їх впровадженням і застосуванням.

5) Облік товарно-матеріальних цінностей є одним з найбільш трудомістких етапів, адже оперує десятками, сотнями, а часом і тисячами найменувань запасів, тому впровадження автоматизованого обліку виробничих запасів значно підвищить ефективність роботи бухгалтерської служби.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, підсумовуючи результати проведеного дослідження, можемо зазначити, що було проаналізовано проблеми обліку виробничих запасів та напрями їх подолання. Таким чином, реалізація вищезазначених шляхів удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами приведе до значного підвищення результативності та фінансово-економічної діяльності сільськогосподарських товариств, а також дасть змогу налаштувати більш дієвий і менш трудомісткий облік та контроль за наявністю, рухом і використанням виробничих запасів, при цьому досягти їх економії.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бунда О.М., Войналович Н.М. Особливості застосування методів обліку виробничих запасів. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія: Економіка та менеджмент.* 2017. № 12. С. 103–112.
2. Бурдейна Л.В. Удосконалення методології бухгалтерського обліку виробничих запасів. *Збірник наукових праць Буковинського університету. Економічні науки.* 2017. Вип. 13. С. 126–132.

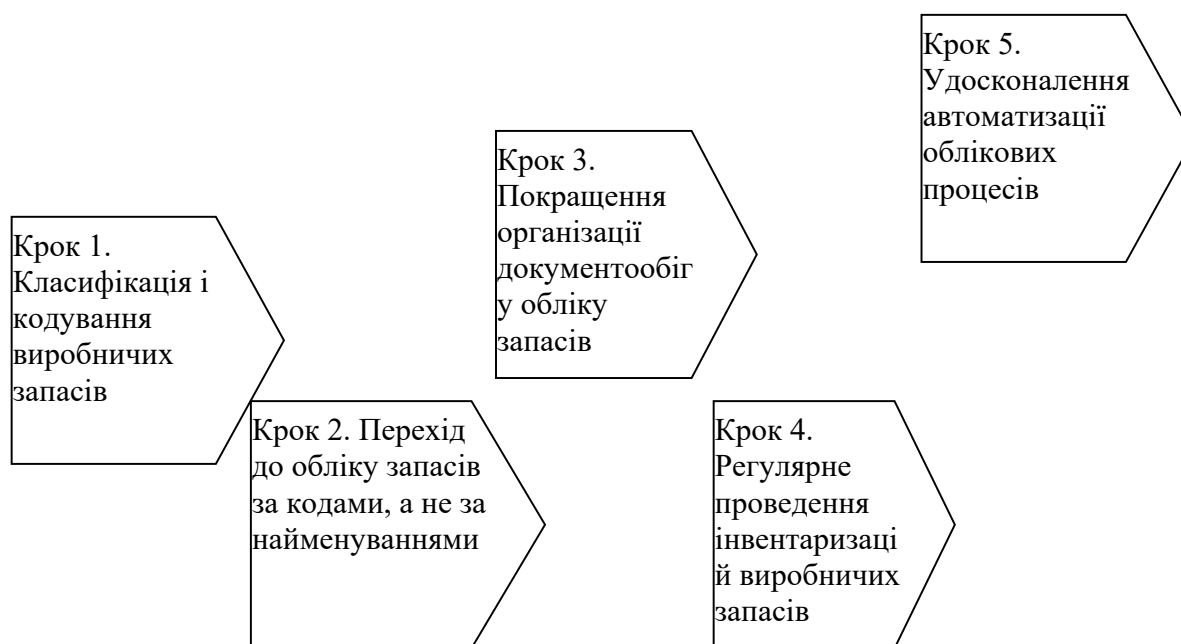

Рис. 2. Кроки до порядку обліку виробничих запасів

3. Васильєва Л.М., Соколенко А.І. Сучасні проблеми та напрямки вдосконалення організації та ведення обліку виробничих запасів на підприємстві. *Молодий вчений*. 2017. № 4. С. 623–625.

4. Герасимович А.М. Нові інструменти обліково-аналітичного забезпечення управління сучасним підприємством. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 7. С. 13–16.

5. Демченко Т.А., Чвертко Л.А. Проблеми обліку виробничих запасів та напрями його удосконалення на підприємстві. *Економічні горизонти*. 2017. № 1. С. 48–56.

6. Кононенко В.А., Цупаленко Ж.П. Облік виробничих запасів: сучасний стан та напрямки вдосконалення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2016. Вип. 16(1). С. 147–151.

7. Максименко І.Я., Іванченко А.Г. Особливості обліку виробничих запасів в управлінні діяльністю підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7266> (дата звернення: 03.04.2020).

8. Меліхова Т.О. Внутрішній контроль виробничих запасів для своєчасного виявлення загроз у системі управління фінансової безпеки підприємства. *Агросвіт*. 2018. № 2. С. 63–70.

9. Михайлов М.Г. Стратегічні напрями матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2018. № 2. С. 10–16.

10. Подолянчук О.А. Виробничі запаси: економічна сутність та облік. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5. С. 88–101.

REFERENCES:

1. Bunda O.M., Voinalovych N.M. (2017) Osoblyvosti zastosuvannya metodiv obliku vyrobnychych zapasiv [Features of the application of inventory accounting methods]. Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku. Seriya: Ekonomika ta menedzhment. № 12, pp. 103–112. (in Ukrainian)

2. Burdeina L.V. (2017) Udoskonalennia metodolohii bukhhalterskoho obliku vyrobnychych zapasiv [Improving inventory accounting methodology]. Zbirnyk naukovykh prats Bukovynskoho universytetu. Ekonomichni nauky. Vol. 13, pp. 126–132. (in Ukrainian)

3. Vasilieva L.M., Sokolenko A.I. (2017) Suchasni problemy ta napriamky vdoskonalennia orhanizatsii ta vedennia obliku vyrobnychych zapasiv na pidpriemstvi [Modern problems and directions of improvement of the organization and keeping of inventory in the enterprise]. Molodyi vchenyi. № 4, pp. 623–625. (in Ukrainian)

4. Herasymovych A.M. (2019) Novi instrumenty oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia suchasnym pidpriemstvom [New accounting and analytical tools for modern enterprise management]. Investytsii: praktyka ta dosvid. № 7, pp. 13–16. (in Ukrainian)

5. Demchenko T.A., Chvertko L.A. (2017) Problemy obliku vyrobnychych zapasiv ta napriamy yoho udoskonalennia na pidpriemstvi [Problems of inventory accounting and directions of its improvement at the enterprise]. Ekonomichni horizonty. № 1, pp. 48–56. (in Ukrainian)

6. Kononenko V.A., Tsupalenko Zh.P. (2016) Oblik vyrobnychych zapasiv: suchasnyi stan ta napriamky vdoskonalennia [Stock inventory: current state and areas of improvement]. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky. Vol. 16(1), pp. 147–151. (in Ukrainian)

7. Maksymenko I.Ya., Ivanchenko A.H. (2019) Osoblyvosti obliku vyrobnychych zapasiv v upravlinni diialnistiu pidpriemstva [Features of inventory accounting in the management of the enterprise]. Efektyvna ekonomika, [Online], vol. 9, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7266> (accessed 03 April 2020).

8. Melikhova T.O. (2018) Vnutrishnii kontrol vyrobnychych zapasiv dlia svoiechasnoho vyjavlennia zahroz u systemi upravlinnia finansovoi bezpeky pidpriemstva [Internal control of inventories for timely detection of threats in the enterprise financial security management system]. Ahrosvit. № 2, pp. 63–70. (in Ukrainian)

9. Mykhailov M.H. (2018) Stratehichni napriamy materialno-tekhnichnoho zabezpechennia ahrarnykh pidpriemstv [Strategic directions of logistics of agricultural enterprises]. Ahrosvit. № 2, pp. 10–16. (in Ukrainian)

10. Podolianchuk O.A. (2018) Vyrobnychi zapasy: ekonomichna sutnist ta oblik [Production inventories: economic nature and accounting]. Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky. № 5, pp. 88–101. (in Ukrainian)